

Kalbą kaip ir kariuomenę turime išlaikyti visi

Apie dabartinę lietuvių kalbos padėtį, kalbos politiką ir jos sunkumus pokalbis su Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininku Audriu ANTANAITIU.

– Pastaraisiais metais vyresnioji karta dažnai bruzda, kad lietuvių kalbos kontrolė per švelni, kad leidžiama kalbai beatodairiškai kisti. Jau nimas priešingai – viešai piktinasi, kad kalbos prižiūrėtojų ranka per kieta, jie įsitikinę, kad gimtosios kalbos mokytis nereikia, juk susikalbi. Kokią matote dabartinę lietuvių kalbos padėtį Jūs?

– Kalba yra bendras tautos kūrinys, todėl rūpinimasis ja gali būti grindžiamas tik bendradarbiavimu. Galima palyginti su šalies kariuomene. Visuomenė sutaria, kad kariuomenė reikalinga ir kad ją turi išlaikyti visa tauta. Taip turi būti ir su kalba. Todėl nesutikčiau, kad priežiūra per griežta, kad raginimas kalbėti bet kaip yra teisingas. Mūsų pareiga rūpintis kalba. Vartoti galime visas jos atmainas – ir viešąją, ir buitinę, ir meninę kalbą, visas jas galime ir turime puoselėti, tačiau norminama ir tvarkoma tik viešoji kalba. Tad be reikalo piktinamasi: „Mus reguliuoja“. Iš tiesų niekas nereguliuoja – kalbėkite, kaip norite, tik nepamirškime, kad kalbos kultūros lygis parodo bendrą žmogaus kultūros lygį. Tačiau viešajai valstybinei kalbai keliau daug aukštesni reikalavimai, todėl ji turi būti reguliuojama, ir gana griežtai, nes kitaip neįmanoma nei leisti įstatymų, nei valdyti valstybės. Čia yra svarbus kiekvienas žodis, kiekvienas terminas, kiekvienas kablelis.

– Kurios gyvenimo ir veiklos sritys pačios problemiškesnės kalbos požiūriu?

– Kebli pačios lietuvių kalbos padėtis tarp kitų Lietuvoje šiuo globalizmo ir informacinių technologijų amžiuje atsiradusių kalbų. Kadangi pasaulis atsivėrė, suaktyvėjo tarptautinis bendradarbiavimas, labai priartėjo ir Lietuvoje ėmė funkcionuoti didžiosios tarptautinės komercinės kalbos. Todėl pats pagrindinis iššūkis mūsų valstybėje yra surasti lietuvių kalbos sugyvenimo su kitomis kalbomis modelį. Antras dalykas yra informacinės technologijos. Mes turime ambi-

A. Antanaitis.

cijų siekti, kad lietuvių kalba būtų jose visur ir visiems – pradedant eiliniu vartotoju ir baigiant mokslo kalba. Žinoma, tai yra brangus malonumas. Trečias dalykas yra valstybės dėmesys valstybinės kalbos politikai. Visi pagrindiniai su kalbos politika susiję įstatymai ir teisės aktai buvo sukurti per pirmąjį mūsų nepriklausomybės dešimtmetį, vėliau stabtelėta. Net naujasis konstitucinis kalbos įstatymas laukia savo eilės nuo 2013 metų. Ar tai normalu? Man atrodo, ne.

– O kas buvo padaryta kalbos politikoje per pastaruosius metus?

– Visų pirma, lietuvių kalba randasi informacinėse technologijose. Tai yra grynai kalbos politikos reikalas, nes įgyvendinti projektus be valstybės paramos būtų neįmanoma. Jau sakiau, kad mūsų kalba nėra komercinė, todėl pati savaime informacinėse technologijose neatsiras. Ši mūsų ambicija realizuojama ir esame jau nuveikę ne tiek mažai. Antra, mes jau priartėjome prie to, kad šalyje pakeistume valstybinės kalbos tvarkybos ir priežiūros modelį. Belieka išspręsti tam tikrus finansavimo klausimus. Trečia, padaryta nemažai su kalbos praktika susijusių darbų: patvirtintos ir paskelbtos naujos skyrybos normos, išleistas prof. Albino Drukteinio parengtas leidinys „Lietuvių kalbos skyryba. Taisyklės, komentarai, patarimai“. Baigiamos rengti lietuvių kalbos rašybos taisyklės. Šių metų pabaigoje planuojama išleisti ilgai lauktą „Praktinę bendrinę lietuvių kalbos gramatiką“.

– Skaitytojams gali kilti klausimas, kodėl reikia keisti nusistovėjusias kalbos rašybos

ir skyrybos taisykles?

– Kalba negali sustingti, ji turi vystytis, plėtotis. Todėl normas ir reikia peržiūrėti, prisitaikyti. Atsiranda naujų realiųjų ir aktualijų. Tai ir yra priežastys naujai pažvelgti į kalbos normas. Redaktoriai, mokytojai, mokiniai, žurnalistai, kanceliarijų darbuotojai, visi save laikantys išprususiais žmonėmis, turi rasti aiškiai išdėstytas kalbos taisykles, kad galėtų jomis lengvai naudotis. Naujomis taisyklėmis tikrai nesunkinama kalba vartotojams, kalba sisteminama, kad būtų aiškiau, ir atlaisvinama, kur galima. Pvz., siūloma daugiau kirčiavimo variantų, skyrybos pasirenkamųjų atvejų.

– Žiniasklaidoje nuskambėjo Baltarusijos opozicijos lyderės Svetlanos Cichanouskajos prašymas oficialų Baltarusijos pavadinimą lietuvių kalba keisti į baltarusių kalbai artimesnę šalies pavadinimo formą. Kokios nuomonės laikotės Jūs, Kalbos komisija?

– Kalbos komisijos Vardyno pakomisė svarstė šį klausimą. Priminsiu, kad Komisija jau 2010 metais buvo gavusi panašų prašymą, bet tada jis nebuvo patenkintas. Mano galva, nereikėtų labai skubėti ir dabar. Pavadinimas Baltarusija yra sudarytas pagal visas taisykles ir Lietuvoje prigijęs. Tačiau, Vardyno pakomisės narių nuomone, nėra neįmanoma tokį pavadinimą pakeisti. Galėtų būti arba Baltarusia, arba Baltoji Rusia, arba Gudija. Aš pats asmeniškai pasisakyčiau už Gudiją, už senąją lietuvišką pavadinimą, kuris ir dabar yra alternatyvus (tradicinis) šalies pavadinimas. Tereikėtų tik sukeisti vietomis – Gudija galėtų būti pagrindinis,

o Baltarusija likti kaip šalutinis variantas. Tačiau skaitytojų komentarai po žiniasklaidos straipsniais rodo, kad visuomenė nelinkusi pritarti keitimui. Vis dėlto valstybių pavadinimai nėra politikos moneta. Šiandien padėtume Baltarusijos demokratijai, o po kelerių metų, iškilus tarp šalių kokiems nesutarimams (kad ir dėl Astravo elektrinės), vėl keistume pavadinimą?..

– Ne mažiau susidomėjimo kelia ir visai neseniai išsakytas dabartinės Ekonomikos ir inovacijų ministerijos siekis lengvinti įmonių pavadinimų anglų kalba registravimo procesą. Kaip, Jūsų nuomone, būtų galima išlaikyti pusiausvyrą tarp naudos verslui ir lietuviškų pavadinimų skatinimo?

– Mano supratimu, šis ministerijos pasiūlymas yra visai beprasmiškas, nes ir taip yra daug galimybių įregistruoti įmonių pavadinimus ne lietuvių kalba, jeigu įmonė turi glaudžius ryšius su užsieniu. Turiu mintyje įmonių filialų registravimą. Taip pat galima registruoti lotynų ar graikų kalbomis, rinktis lietuviškai skambančius ir nesunkiai net ir užsieniečiams ištariamus, bet konkrečios reikšmės neturinčius žodžius. Europos Sąjungoje yra 5–6 valstybės, kurios kaip ir Lietuva reguliuoja verslo įmonių pavadinimų registravimo tvarką, neleidžia registruoti kitakalbių pavadinimų įmonėms, neturintiems ryšių su užsieniu. Mano galva, mes galėtume išlikti tarp tų valstybių, bent kol kalbos prestižas nėra pakankamai aukštas ir ta beždžionavimo mada nėra praėjusi. Labai keistai atrodo kad ir kokia kavinė kaime, pavadinta „kitoniškai, bile tik nežmoniškai“.

– Lietuviai pasklidę po visą pasaulį. Kai kurios šeimos grįžta gyventi į Tėvynę ir susiduria su specifinėmis problemomis. Jų vaikai nepakankamai gerai moka lietuvių kalbą, kad galėtų tęsti mokslus lietuviškose mokyklose. Susiduriama su nauja realybe. Kaip Jūs ją matote? Ką daryti?

– Užsienyje apsistoję tėvai turėtų rūpintis kalbėti šeimoje lietuviškai. Jei jie gėdijasi ir kalba kokia puskalbe angliškai ar ispaniškai, tai čia jau jų bėda. Kad vaikai mokėtų tėvų senelių kalbą, pirmiausia atsakomybė krenta tėvams. Pasaulyje yra daugybė lituanistinių mokyklų ir reikėtų

jas išnaudoti. Be to, reikia pasinaudoti ir nuotolinio mokymosi galimybėmis. Manau, priemonių mokytis yra, tereikia jas išnaudoti.

– Ką gali padaryti kiekvienas Lietuvos pilietis, kad padėtų lietuvių kalbai gyvuoti?

– Svarbiausia, kiekvienas turime suprasti, kad esame atsakingi už savo šeimą, valstybę, kalbą. Nepamiršti, kad mūsų valstybė sukurta kalbos pagrindu. Kalba yra mus visus jungianti gija. Nori būti pilietis ir naudotis sprendžiamąja teise, turi prisiminti valstybės kalbą, nes be jos nėra vietos. Į pasaulį galime eiti ir būti įdomūs kaip lietuviai. Tuos, kas nori paslėpti ir apsimesti anglais, vokiečiais ar ispanais, žiauriai skamba, bet tenka „nurašyti į nuostolius“. Visada bus tam tikras procentas Lietuvai prarastų žmonių. Reikia atsakyti baudžiauninko mąstymo, kai atrodo, kad kiti yra geresni ir protingesni. Kartais klaidingai tam praskiokškumui priskiriamas ir tarminis kalbėjimas. Bet tai yra visai kas kita – tarmė parodo, kad turime ne tik Tėvynę, bet ir Tėviškę.

– Kovo 11 d. minime šiuolaikiškos Lietuvos gimtadienį. Kovo 16 d. yra Knygnešio diena. Ką šiomis progomis norėtumėte palinkėti ukmergiškiams ir visiems kitiems skaitytojams?

– Norėčiau palinkėti, kad Ukmergė garbingai neštų lietuvių kalbos dienų sostinės vėliavą. Laikraščio ir visiems kitiems skaitytojams labai siūlyčiau perskaityti ką tik išėjusias knygas: Kazimiero Gaivenio „Nuostabioji žodžio šviesa“ ir Algirdo Sabaliausko „Iš kur jie? Pasakojimas apie žodžių kilmę“. Skaitydami jas pateksite į nuostabų kalbos pasaulį. Nuosirdžiai kiekvienam linkiu pajusti savyje knygnešio dvasią – išdidžią, lengvai nepalenkiamą ir nesutrypiamą. Lai ji lydi mus ir šiame moderniaame pasaulyje.

– Ačiū už pokalbį.

Kalbėjosi

Aurelija BANIULAITIENĖ

VLKK archyvo nuotr.

Užs. Nr. 0018895

„Žalioji olimpiada“ vėl kviečia priimti aplinkosauginį iššūkį

Jau penktus metus pakuočių tvarkymo organizacija „Žalioji taškas“ ir aplinkosauginė iniciatyva „Kita forma“ vyresnių klasių moksleivius kviečia į „Žaliosios olimpiados odiseją“.

Mokiniai skatinami patys domėtis aplink egzistuojančiomis problemomis, siūlyti įvairių aplinkosaugos problemų sprendimo būdus, įsitraukti į pokyčius ir jais užkrėsti visą mokyklos bendruomenę.

Registracija vyks iki balandžio 1 dienos. Užsiregistravusios mokyklos balandžio 1 d. gaus praktinę užduotį, kuriai atlikti turės vieną mėnesį – iki gegužės 1 dienos, o susistemintus rezultatus pateikti iki gegužės 6 d. Praktinės užduoties metu parengti mokyklų projektai bus vertinami komisijos narių ir geriausių pasiūlymų pateikusios mokyklų komandos kelias į pusfinalius.

Vasaros užduotis „Misija: švari vasara“ vyks birželio 1 d.–rugpjūčio 31 d. Mokyklos, neatlikusios praktinės užduoties, taip pat mokyklos, kurios nepateks į pusfinalius pagal atrinktas praktines užduotis, turės galimybę tai padaryti atliekant vasaros užduotį „Misija: švari vasara“.

Antrajame etape vyks pusfinaliai, kuriuos numatoma rengti spalio 18–29 d. Juose dalyvaus

mokyklos, pateikusios geriausiai įvertintus praktinės užduoties projektus, bei mokyklos, atlikusios vasaros užduotį. Pusfinalyje dalyvaujančios komandos atliks teorines ir praktines užduotis, susijusias su žiedine ekonomika, tvaria aplinka, klimato kaita, atliekų tvarkymu. Geriausiai pasirodžiusios komandos pateks į finalą. Jis bus rengiamas trečiajame etape lapkričio 15–30 dienomis.

„Žaliosios olimpiados odisejos“ finale pirmąją vietą iškovojo komanda laimės pagrindinį prizą – kelionę, antros ir trečios vietų nugalėtojai – kitus aplinkosauginį pažinimą tęsti skatinančius prizus.

Susidomėjusieji kviečiami registruotis <https://forms.gle/EdjWAeVSnnTv4b6dA>. Daugiau informacijos apie projektą www.zaliasistaskas/zaliojiolimpiada ir „Facebook“ paskyroje „Žalioji olimpiados odiseja“.

„G. ž.“ inform.